

שאל טשרניחובסקי

(פתיחה למסה)

מה שלב הנער היה זקוק לו באותה שעה. במלים הפשוטות האלה המה החדש, היה הבטחון, ש"תם עון קרח וכפזר", שעל פני כל הערבה הגדולה צמחו "דשאי עונג ואור". בצירוף חדש זה היה טשרניחובסקי כולה קול זה לא קרא למרחקים מופלאים, כי אם אל האדמה הקרובה, המחוממה, אל גבעולי-השדה הנוצצים בחמה, שעינו עינתיה צלולה ואפלה, חמדה אותם ולטפה אותם מתוך שתיקה, כיצורים חיים. שירה זו לא חפצה לסמל, לא ערגה אל מה שמאחרי הדברים, כי אם צמאה להם, לדברים עצמם — לדשאים, לסלעים, למים הנוגנים, לרגבי הקרקע הרטובים; ודוקא משום כך נעשתה כולה סמל. ביאליק לא יכול מעולם להשתחרר עד הסוף מן ה"רמז" האליגורי שבתופעות הטבע. טשרניחובסקי עמד לפני החי והדומם והצומח, כאחד מהם, — הקסים אותם והוקסם מהם, ארש אותם במבטו האלם והממור שך, באהבת איתנים שוקטת זו, שלא היה בה אף פלשהו מן ההסתערות הישראלית. קולו של ביאליק עלה מלבבנו, ודמו המה בתוך דמנו, טשרניחובסקי היה האחד, ריח ער היה צרור בשמלותיו, בקולו, בניביו, — ריח ערבה וריח ים, ריחה של הויה שוחקת, שעוד תמהונה לא פג ורוב קל עוד לא הוטל בויה.

כזה היה טשרניחובסקי כאשר נגלה פלינו בראשונה, עם בואו בארץ ישראל לעולם. עם ביאליק באה בגרות. ירד פזבד ראש. גם חדותו הגדולה היתה כבדת-תרועה, כבדת-דם. עם טשרניחובסקי נתחמם האויר, הוקל, נמלא צלצלי-מים ורטיבות-ירק, עמו עלה האביב בחלונותינו.

מי נולד עוד גאול-כמוהו? מי בא אלינו בן-חורין ועטור-חסד כמוהו?

עפרונים מקוטעות מתוך מעמקי אתכלת החמה. מה היה פשוט יותר, בלתי מחושב יותר מן החרוזים האביביים התמימים:

נצאָה נְנוּרָה שְׁאֲנָנִים
קָתָם עֲדוֹן קָרָח וְכָפָר,
קָרָת סְחָרְסָה בְּנָנִים
בְּנָאוֹת דְּשָׁאֵי עֲנָג וְאוֹר

ואף-על-פי-כן נלחץ הלב ממתיקות לחטת ילדות זו, אשר לא היה בה אף שמץ מן ההתחכמות שבספר. זה היה

בחנסה הגניוס של השירה העברית באלף נסיונות ולא הצליח לקרב רחוקים, והנה בא טשרניחובסקי, האיש ש"לא ניסה בעול", וגלה מיד את "סוד הזיווג" הזה. הוא, שלשונו היתה עוד עמוסה, שניביו נצטרפו בקושי, הטיל מיד את מרותו על הדור, והכל נשמעו לו מרצון. אפילו ביאליק, שהיה אחר כולו ונשאר אחר כל ימיו, — נתבשם בימים ההם מריתו, נתעורר לצלילו החדש. השירים הקטנים האלה נצנצו כציצי-בר, צלצלו כתרועות

שִׁבְתִּי אִם אֵל עִיר טוֹלְדוֹתִי, לֵאחֹר שֶׁהֵל גִּידִים וּבְשִׁמְמוֹן שְׁבַחֵי הַ"אֶפְסֶטְרוֹן" וְהַשִּׁיעוּרִים הָעֵבְרִים בְּכַתְבֵי הַ"גְּבִירִים" שֶׁבְעִיר-הַפֶּלֶךְ הַבִּיטְרֵבִית הֵבִיאוּ אוֹתִי עַד דְּכָא, יוֹם אֶחָד נַעֲשֶׂה לִי בְרוּר, שֶׁכֵּל זֶה אֵינִי עֵינֵן לִי, וְבוֹ בְיוֹם צָרְרָתִי אֶת הַפְּצִי וְבִלִּי בְרֶכְת־פְּרִידָה מִחֲבָרֵי הָעֵלּוּבִים, הַשּׁוֹקֵדִים עַל "לְמוֹדֵי הַפְּרוֹגְרָמָה", מִהֲרָתִי וְנִמְלִטְתִּי כֹל עוֹד נִשְׁמָתִי בִּי אֵל בֵּית-אָבָא, בַּחֲצָר, הַרְפּוּדָה וְכֵל מְחוּמָם, לְגַעִיִת הָעֵגְלִים וּפְעִיִת הַתְּרַנְגּוֹלוֹת וְאֶפְרוּחֵיהֶן, שְׁבוּ וְאוֹרוֹ עֵינֵי, וְאֲדַע אֶת הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר עָלִי לַעֲשׂוֹת, שֶׁמֶּ בַּפֶּת הָאֲמֹבֵר הַמְּצֹלָה, סִידְרָתִי אֶת סְפָרִי — אֶת הַתְּנַ"ךְ וְאֶת "מַעֲרֵכֵי לְשׁוֹן עֵבֶר", אֶת "עַל פְּרֶשֶׁת דְּרָכִים" וְאֶת סְפָרֵי מְנַדְלֵי — וְאֵשֶׁב לְלִמּוֹד לְפִי פְרוֹגְרָמָה אֶהְרֵת לְגַמְרִי, וְשֵׁם, בְּאֲמֹבֵר הַמְּצֹלָה הַזֶּה, עַל עֲרַמַת הַחֲצִיר הַרְיָחֵנִי, קִרְאֵתִי בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה אֶת שִׁירֵי טְשֶׁרְנִיחֹבְסְקִי — "חַזִּיוֹנוֹת וּמְנַגִּינוֹת", סֶפֶר רֵאשׁוֹן, שְׁרוּתִי בָהֶם אֶת נַפְשִׁי הַצְּמֵאָה עַד לְשִׁכְרוֹן, בְּעוֹד שֶׁהַתְּרַנְגּוֹלוֹת מִתְחַת הַגֵּן הֵיוּ מְפִיטוֹת אֵלַי בְּעִיגוּלֵי עֵינֵיהֶן הָאֲדֻמָּדִים, מִחֲרִי-שׁוֹת וּמִשְׁחָאוֹת לַעֲלָם, הַמְּזוּרָר בְּלִי הַרְף (אֶת "חַזִּיוֹנוֹת וּמְנַגִּינוֹת" אֲפֹשֶׁר הֵיחָד רֶק לְזַמֵּר) וְעֵינָיו לֹוֹהֲטוֹת בְּתֵאוֹת אֵינֶי-קֶץ... אֵל נֹא יִרַע לְבַכֵּם עָלַי, שֶׁפִּתְחָתִי בְּקִטְעַן אֲבִטוּבִיגְרָפִי זֶה, "חַזִּיוֹנוֹת וּמְנַגִּינוֹת" שֶׁל טְשֶׁרְנִיחֹבְסְקִי הֵיוּ מְאוּרַע, גְּדוֹל, מְאוּרַע שֶׁל אוֹשֶׁר כַּחֲסִי, הֵם מְצֹאוֹנֵי בְּשַׁעַת מְבֹכָה וְאֲבִדוֹן-דְּרֶךְ וְהֵיוּ כְּצֵל יְרוֹק לְנַפְשִׁי, בְּשִׁלְחֵי הַקִּיץ הַזֶּה, כֹּאשֶׁר שְׁבַתִּי אֵל בֵּית-אָבָא, שְׁבַתִּי לַחֲסוֹת בְּכַנְפֵי הַסְּפָרוֹת הָעֵבְרִית, לֵאחֹר שֶׁפְּעַמֵי גִיתְקוֹ מִחֻפְיָה יָמִים רַבִּים, וְשִׁירֵי טְשֶׁרְנִיחֹבְסְקִי הֵחֲלִימוּ אוֹתִי, חֲזַקוּ אֶת רוּחִי הַנֶּבֶל הַלֵּה, בְּיָמִים הָאֵלֶּם כִּבְרִי יָדַעְתִּי אֶת לְרִמְנֵי טוֹב וְיָדַעְתִּי אֶת הַיִּגְוָה, אֲבֵל קֶסֶם אֶחָד הֵיחָד גַּם לָהֶם לֵאחֹר שֶׁקִּרְאֵתִי אֶת שִׁירֵי טְשֶׁרְנִיחֹבְסְקִי, אֶף הֵם נִתְחַדְּשׁוּ עָלַי, נַעֲשׂוּ קְרוֹבִים יוֹתֵר, יָקָרִים יוֹתֵר, הַשִּׁירִים הַקְּטָנִים הָאֵלֶּה הִפִּילוּ אֶת אוֹרָם גַּם עָלֵיהֶם, נִזְדוּוּגוּ לָהֶם — צִלְצְלוּ בְּקוֹלוֹת רְחוֹקִים וְקְרוֹבִים יַחַד, יוֹתֵר מִמֵּאָה שָׁנָה

